

підручник «Філософія: Історія. Людина. Освіта» продовжує традицію такої спадковості, оскільки в ньому репрезентоване своє бачення найважливіших проблем сучасного буття через історію розвитку світової думки.

Заслугує на увагу розгляд проблем суспільного життя. Автори ретельно досліджують соціально-філософську проблематику в контексті сучасності. Переосмислюється соціальна структура суспільства, аналізуються зміни в його основних сферах, зосереджується увага на визначенні сутності феномену цивілізації. В умовах тотального наступу «масової культури» актуального значення набуває розвиток ціннісної сфери життя суспільства. Тому таким доцільним є визначення сутнісних особливостей і самої природи цінностей, і вияву їх у сфері культури, релігії, моралі. Окреме місце

відведене аналізу цінності самого гуманізму. Зроблено акцент на ціннісному аспекті української культури.

Безперечним досягненням рецензованого видання є включення в його зміст проблем філософії освіти та філософії людиноцентризму. Автори наголошують, що метою освіти має бути відтворення і розвиток культури в усьому розмаїтті її загальнолюдського і національного багатства. Значущість освіти визначається не лише тим, що на її основі можна розв'язувати всі проблеми людини і суспільства. Освіта сама собою є атрибутом духовного життя кожної людини та дає можливість жити не лише у світі речей, а й у світі ідей, цінностей, у вимірах всієї людської культури.

Головною ж заслугою авторів є те, що всі порушені в репрезентованому виданні проблеми розглядаються у гуманістичних вимірах, мають особистісний контекст.

Григорій ВОЛИНКА,

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії, проректор
з наукової роботи Національного педагогічного
університету ім. М. П. Драгоманова

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію В. Андрущенко «Світанок Європи:
Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття». –
К. : Знання України, 2011. – 1099 с.

Книга «Світанок Європи» є важливим кроком уперед в усвідомленні європейцями своєї цивілізаційної місії, і прикметно, що цей крок здійснив представник однієї з наймолодших номінально, але чи не найдавніших і значних європейських країн – України.

Майже століття минуло відтоді, як Європа, а за нею і весь світ зазнали того лиха, яке отримало назву Перша світова війна. Саме у ці трагічні часи вийшла у світ праця Освальда Шпенглера «Занепад Західних країн», у російському перекладі більш відома як «Закат Європи», яка пророкувала неминучий цивілізаційний крах усього Західного світу, а разом з ним, очевидно, і засно-

ваних ним світових економічної, політичної та, значною мірою, культурної систем. Сумнівні для багатьох наслідки цієї війни, зумовлена ними поява світових тоталітарних режимів нацизму і комунізму та неминуча внаслідок цього Друга світова війна – все це нібито лише підтверджувало песимістичний діагноз Шпенглера. Втім, поступове розгортання у світі переможної ходи ліберальної демократії, яке супроводжувалося неминучим падінням диктаторських режимів, окреслило нові обрії для людства. Джерелом демократії у світі від часів античності була саме європейська культура, і це джерело має передусім гуманітарний характер. Як давньогрецька пайдейя

народила демократію полісу, так сучасна освіта народжує новітню демократію третього тисячоліття.

Книжка Віктора Петровича Андрущенка присвячена й адресована сучасному вчителю як натхненнику й архітектору творення демократичних цінностей. Дійсно, саме цінності не застарівають морально, вони залишаються квінтесенцією кожної культури, яка не лише визначає її неповторність, а й дає щоразу нове доречне заохочення до розвитку і людині, і спільноті – від місцевих громад і націй і до глобальної світової спільноти людства.

Важливим висновком книги є той незаперечно доведений її автором факт, що вітчизняна педагогіка не лише органічно вписана своєю історією та ціннісними підвалинами у загальноєвропейський освітній простір, але й далеко не повною мірою реалізувала свій гуманістичний потенціал і для самої України, і для усієї Європи.

В. Андрущенко глибоко і різнобічно аналізує цей потенціал передусім із ціннісних позицій, виявляючи єдину шкалу педагогічних цінностей – єдину не лише для Європи, але й у перспективі для усього світу. До наскрізних цінностей освіти майбутнього автор зараховує ті, що лежать в основі людиноцентризму, педагогічної свободи, філософії співтворчості, демократії, екологічної безпеки. Ці цінності є тією основою, яка дасть можливість утверджувати єдність пріоритетів для Європи і людства – у тих дедалі складніших і менш передбачуваних ситуаціях, що зумовлені поглибленням і урізноманітненням глобалізаційних процесів, з одного боку, та процесом опанування людиною визначення власної долі, з іншого.

Вчитель для кожної людини є першим і найважливішим авторитетом і прикла-

дом для наслідування. Головними вчителями для людини залишаються її батьки, але успішна соціалізації людини в усі часи залежала від участі у ній професійного вчителя – з його об'єктивністю і прихильністю до учня, з його критичністю і патріотизмом, з його компетентністю і знанням нескінченності процесу пошуку знань – «знаємо, що нічого не знаємо».

В. Андрущенко – сам представник педагогічної династії, засновник власної філософської школи – пропонує окреслити пріоритетні напрями підготовки нового вчителя для нової Європи. Такий учитель потрібен нині якнайбільше – у добу перманентних економічних криз, політичної софістики і чи не найбільших за історію людства викликів традиційним цінностям. Саме тому автор наголошує на необхідності якнайгострішого усвідомлення особливого завдання – підготовки *нового* вчителя, нового не лише у сенсі готовності до участі у глобальному педагогічному процесі (ідейно, мовно, технічно тощо), а, передусім, у сенсі нового осмислення традиційних педагогічних завдань, і найважливішого з них – плекання справжньої людини, самостійної у судженнях і шанобливої до традицій, відкритої світові і глибоко патріотичної, розкутої в оцінках і непримиренної до будь-яких виявів нетерпимості, винятковості, зарозумілості і зневажливого ставлення до іншого. Слід викорінювати в собі та інших усі рудименти старого соціального зла і зародки упереджень щодо власної або чужої меншовартості.

Книжка Віктора Петровича Андрущенка є водночас глибоким науковим дослідженням, викладом акумульованого досвіду мудрого наставника та політичним маніфестом європейської освіти.

Михайло БОЙЧЕНКО,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка